

Pražák, Richard

Studium dějin SSSR

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1974-1975, vol. 23-24, iss. C21-22, pp. 186-188

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101984>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

covních výsledků členů katedry byla zvětšena o významný organizačtorský přínos při koordinování výzkumné práce jak na dějinách Moravy obecně, tak na dějinách dělnického hnutí zvláště. Další etapy práce stanovila katedra na základě diskuse na obou sympoziích. Publikované materiály dovolují zapojit do práce mnohem širší okruh spolupracovníků, než byli přítomni na sympoziích. Umožňuje nejen doplnit výsledky, ale nově formulovat úkoly a směr bádání. Zveřejnění výsledků vědeckých jednání podává obraz nejen o práci historických pracovišť, nýbrž o záměrech a výsledcích vědecké práce nejen filozofické fakulty, ale celé univerzity.

B. Čerešňák

STUDIUM DĚJIN SSSR

Univerzita J. E. Purkyně v Brně vydala materiály z mezinárodní konference věnované otázkám vysokoškolské výuky dějin SSSR a světa po r. 1945, která se sešla dne 26.—28. listopadu 1973 na Cikháji i za účasti historiků socialistických zemí. Sborník nazvaný Význam studia dějin SSSR, KSSS, dějin vzniku a rozvoje světové socialistické soustavy a světa po r. 1945 ve výuce dějepisu na filozofických a pedagogických fakultách československých vysokých škol, Brno 1974, sestavili a k vydání připravili František Hejl a Rudolf Fišer.

Slo o první celostátní konferenci vysokoškolských učitelů dějin národů SSSR, dějin vzniku a vývoje světové socialistické soustavy a nejnovějších dějin po r. 1945. Poznávací a ideově výchovně poslání dějepisu v soustavě společenských věd zdůraznil v úvodním projevu vedoucí pořádací katedry dějin střední, jihovýchodní a východní Evropy filozofické fakulty UJEP v Brně prof. František Hejl, který zdůraznil dále význam správně orientované vysokoškolské výuky zmíněných oborů pro integrující program socialistického společenství po XXIV. sjezdu KSSS. Po pozdravných projevech generálního konzula SSSR v Brně J. V. Maljavka a proděkana filozofické fakulty UJEP v Brně Fr. Mainuše zahájil referátovou část vedoucí katedry dějin KSSS Vysoké školy politické ÚV KSČ prof. František Havlíček referátem „Dějiny KSSS — marxismus-leninismus v činnosti a tvůrčím vývoji“, v němž se zaměřil na vymezení předmětu a metodologických principů historiografie KSSS, přičemž vyzvedl zejména ideově teoretickou stránku poznávání dějin KSSS v současných poměrech po XXIV. sjezdu KSSS. Ve svém výkladu poukázal na to, že dějiny KSSS jako věda se začaly utvářet už v průběhu budování strany, vyzvedl zde zvláště úlohu V. I. Lenina, jejíž všestranné osvětlení je jedním z hlavních úkolů dějin KSSS. Podrobně objasnil i tři základní metodologické principy, vyplývající z aplikace materialistické dialektiky na společnost: třídní přístup, stranickost a historismus. Vyslovil se proti nadvládné faktologie nad teorií při výkladu dějin KSSS a pro jejich leninské chápání jako dějin marxisticko-leninské teorie v praxi společenských zápasů dělnické třídy a její strany v souladu s požadavkem V. I. Lenina při přípravě V. sjezdu: „Nesmíme brát s pořadu teoretické otázky, ale povznášet veškerou naši praxi na výši zásadního teoretického osvětlování úkolů dělnické strany.“

Referát prof. Františka Hejla, prorektora UJEP, „Současný stav a úkoly studia o výuky dějin národů SSSR na filozofických a pedagogických fakultách československých univerzit“ se věnoval nejprve zevrubnému výkladu rozvoje studia a výuky ruských a východoslovenských dějin na našich univerzitách od obnovy české univerzity v Praze v r. 1882. Zdůraznil, že po vzniku buržoazní ČSR se progresivní směr čs. historické rusistiky a studia dějin SSSR rozvíjel mimo oficiální katedru historie a poukázal zde na epochální význam činnosti Zdeňka Nejedlého. Podrobně rozebral vývin studia dějin SSSR na československých vysokých školách po roce 1945. Zdůraznil, že „slovanský“ aspekt výuky a studia dějin národů SSSR v mnohém určující v letech 1945—1950 ustupoval postupně do pozadí, přičemž se začaly fixovat a převažovat zřetelé třídně socialistické. Posluchači vysokých škol poznávali dějiny SSSR v organické souvislosti s obecnými dějinami včetně dějin národních. Tento pozitivní trend byl později narušen a prof. Hejl se podrobně zabýval i příčinami negativních jevů v oblasti naší historické vědy. Poukázal na spojitost některých marxistických vulgarizací 50. let s revizionistickými tendencemi 60. let, kdy se objevily přímé útoky proti leninismu, jemuž byla upírána obecně světová platnost pro veškeré revoluční hnutí soudobé společnosti. S tím souviselo podceňování výuky dějin SSSR a KSSS

na vysokých školách, jemuž jen zčásti podlehl učitelé těchto oborů. Vážnější byl dopad v činnosti kateder marxismu-leninismu, kde se nejednou zcela upustilo od výuky dějin KSSS a tyto byly nahrazovány nemarxisticky pojímanou politologií. Poté se prof. Hejl zabýval přehledem současného stavu studia a výuky dějin SSSR na československých filozofických a pedagogických fakultách, jak se obrází v badatelských plánech pracovníků vysokých škol i ve studijních programech oboru historie, přičemž poukázal na nejednotnost studijních plánů zejména na filozofických fakultách. Zároveň postuloval hlavní úkoly v pedagogické činnosti při výuce dějin SSSR pro nejbližší období od dobudování kateder dějin SSSR na československých vysokých školách přes přípravu aspirantů a studentů v SSSR po stále širší zapojování tématiky dějin SSSR do státních plánů výzkumného rozvoje i tématiky kandidátských a diplomových prací.

Po těchto dvou základních referátech, určujících skladbu celé konference, odezněly dva referáty k problematice studia dějin socialistické soustavy a světa po r. 1945. Dr. Dagmar Záhorská z Ústavu Dějin evropských socialistických krajín v Bratislavě přednesla referát na téma „Základné problémy vzniku a vývoja svetovej socialistickej sústavy“, v němž nastínila hlavní otázky, jež čekají v této oblasti na zevrubné zpracování. Poukázala na potřebu všestranného objasnění utváření antifašistické lidové fronty na území dnešních evropských socialistických zemích ve všech jejích specifických i obecných rysech. Zdůraznila dále rozdílnost předpokladů, s nimiž tyto země vstupovaly na cestu socialistického rozvoje, bez níž nelze pochopit ani různé zvláštnosti socialistického budování v těchto zemích, postupně ustupující sblížujícím integračním tendencím, jež pozitivně ovlivnila vůdčí úloha Sovětského svazu při utváření a upevňování evropského socialistického společenství po roce 1945. Doc. Josef Kolečka z pořádatelství katedry seznámil přítomné se strukturou svého kursu dějin světa po druhé světové válce, přičemž zdůraznil, že smyslem této přednášky není zavalit posluchače množstvím faktů a dat, ale vést je k chápání vzájemných souvislostí a charakteru epochy. Zdůraznil dále, že nejnovější dějiny ve třeba sledovat v pěti rovinách, jež tvoří vývoj kapitalismu, vznik a rozvoj světové socialistické soustavy, rozpad koloniálního systému, mezinárodní dělnické a komunistické hnutí a konečně oblast mezinárodních vztahů scelující první tři roviny.

Další skupinu referátů tvořily přednášky zahraničních hostů o výuce dějin SSSR a KSSS na vysokých školách jiných socialistických zemí. Prof. József Perényi, vedoucí katedry východoevropských dějin na filozofické fakultě Eötvösovy univerzity v Budapešti, seznámil účastníky s rozvojem výuky dějin SSSR v Maďarsku po roce 1945, strukturou této výuky, tematikou učebních plánů i náplní seminářů a speciálních kursů. Zmínil se také o metodologickém přístupu maďarských historiků k výkladu východoevropských dějin a jejich místu v rámci obecných dějin, jak je postulovaly zejména studie J. Perényiho, *L'Est européen dans une synthèse d'histoire universelle*, Nouvelles études historiques 1965, a syntéza E. Arató, *Kelet-Európa története a 19. század első felében*, Budapest 1971. Předmětem referátu doc. Karola Fiedora z Univerzity B. Bieruta ve Wroclawi bylo „Nauczanie historii narodów ZSSR w wyższych szkołach w Polsce“. Fiedor uvedl svůj referát problematikou sovětsko-polských vztahů před rokem 1945 a poté přistoupil k přehledu vývinu bádání o dějinách SSSR a polsko-sovětských vztahů po osvobození, zejména z hlediska tvorby základních syntetických prací a vysokoškolských příruček a jejich přínosu pro výuku dějin SSSR na polských vysokých školách. Doc. Joachim Mai z Arndtovy univerzity v Greifswaldu podrobně rozebral výukové plány dějin KSSS a SSSR na vysokých školách v NDR po stránce obsahové a náplně i vývoje těchto disciplín po druhé světové válce. V příloze ke svému referátu objasnil na konkrétních příkladech i zkušební systém při zkouškách z dějin KSSS na vysokých školách v NDR.

Zvláštní ráz měly zbývající dva referáty. Zatímco autor těchto řádků se zabýval problematikou dějin ugrofinských národů ve vztahu k dějinám Ruska a SSSR, akademik Arató ve svém příspěvku dodatečně zařazeném do sborníku shrnul výsledky diskuse československých a maďarských historiků při posuzování maďarských a slovenských středoškolských učebnic dějepisu, které byly na programu 11. zasedání smíšené československo-maďarské historické komise v dubnu 1974 v Brně.

Bohatá, třebaže značně různorodá, byla i skladba jednotlivých koreferátů. Zásadní význam měl koreferát doc. Tamary Bajecurové z filozofické fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Prešově, která hovořila o pravověrě oportunistických a revizionistických deformacích dějin SSSR v československé historické literatuře v letech 1965–1969,

přičemž věnovala z tohoto hlediska zvláštní pozornost zejména časopisu Dějiny a současnost. Po příspěvku doc. Ivana Dorovského z pořadající katedry o studiu a výuce dějin SSSR a KSSS v Bulharské lidové republice se zaměřily ostatní koreferáty převážně na jednotlivé díly problémy studia dějin SSSR v rámci určitých období historického vývoje i příbuzných disciplín. Doc. Bořivoj Dostál z katedry prehistorie filozofické fakulty UJEP v Brně seznámil přítomné s problematikou studia pravěkého a protohistorického osídlení na území SSSR a dr. Lubomír Havlík z Československo-sovětského institutu v Brně s aktuálními problémy raného feudalismu a jejich pojetím v historii lidstva se zřetelem k dějinám Ruska a Byzance. Problematickou dějin SSSR z hlediska převratných let 1917–1922 v československé historii se obíral koreferát doc. Bedřicha Čerešňáka z katedry historie a archivnictví filozofické fakulty UJEP v Brně. Aktuální teoretické problémy sovětské etnografie ve vysokoškolské výuce národopisu objasnil prof. Richard Jeřábek, vedoucí oddělení etnografie pořadající katedry.

Referáty i koreferáty vyvolaly velmi plodnou diskusi k základním otázkám. Převážná většina diskusních příspěvků se soustředila na pedagogickou problematiku výuky dějin SSSR na našich filozofických i pedagogických fakultách, podstatná část diskuse byla rovněž věnována hlavním metodologickým problémům výuky dějin KSSS, SSSR i světové socialistické soustavy a světa po roce 1945, nastíněných v úvodních referátech. Diskuse poukázala na potřebu organizačního dobudování výuky dějin SSSR na našich vysokých školách po stránce kádrové i z hlediska určité unifikace výukových plánů (ukázalo se např., že na některých fakultách jsou do výukových plánů ruštiny zařazeny přednášky o dějinách SSSR, na jiných nikoliv) i přípravy vhodných skript a učebnic. V oblasti vědeckovýzkumné práce byla postulována nutnost orientovat výzkum na rozpracování základních problémů výstavby socialismu v SSSR a v evropských socialistických zemích a potřeba zapojit ve větší míře do vědeckovýzkumné činnosti i vysokoškolské studenty. Byly navrženy rovněž různé formy prohloubení naší dosavadní spolupráce s vysokými školami v SSSR.

R. Pražák

IV. INTERNATIONALER KONGRESS FÜR DIPLOMATIK IN BUDAPEST

Die nun (Ende 1973) fünfjährige Tradition internationaler diplomatischer Tagungen scheint sich in einer bemerkenswerter Weise eingebürgert zu haben. Was diese Tradition anlangt, so sei im Anschluß auf den in dieser Sammelchrift (Band 17 C, S. 161 ss) erschienenen Bericht hier Folgendes gesagt. Die Premiere internationaler diplomatischer Tagungen fand Anfang Juni 1968 in Brunn statt, angeregt und organisiert vom damaligen Lehrstuhl für Archivistik der J. E. Purkyně-Universität und zwar als Bestandteil jener Verhandlungen, die der erste der beiden Referenten auf internationaler Ebene bereits seit dem Jahre 1965 führte, um die kompetenten Wissenschaftler von der Richtigkeit seiner folgenden Idee zu überzeugen: daß es nämlich höchst nützlich wäre, als ein Organ der CISH eine eigene Kommission für Diplomatie ins Leben zu rufen, da zu erwarten ist, daß sich gewisse, nun noch latente Kräfte und Möglichkeiten methodischer Natur, die zum Wesen der Diplomatie selbst gehören, auf dem Boden einer eigenen Kommission zum Wohl der gesamten historischen Mediävistik entfalten würden. Den weiteren Weg der Diplomatie zu markieren, den Zugang zur Errichtung einer Kommission für Diplomatie freizumachen und ihr Arbeitsprogramm zu überlegen, waren demnach die Aufgaben der Brünner Tagung. Ihre Organisatoren brauchten glücklicherweise auch nicht mehr vor den Kongreßteilnehmern mit bloßen Händen zu erscheinen: knapp sieben Monate vor der Eröffnung der Brünner Tagung hat sich nämlich eine Gruppe prominenter Diplomaten und Mediävisten in Rom unter dem Vorsitze Prof. R. Morghens entschlossen, sich für die Errichtung einer Kommission für Diplomatie einzusetzen und als einen Keim derselben eine „Arbeitsgruppe“ von Diplomaten zu bilden. Die Brünner Tagung figurierte nun – mindestens formal – bereits als erstes Unternehmen der neuen Arbeitsgruppe.